

Küreselleşme Olgusu Bağlamında Yeni Güvenlik Algısı

The New Security Perception in the Context of Globalization

İbrahim Erdoğan*

Özet

Düşmanın belli, tehditlerin oldukça açık, verilebilecek uygun karşılığın tahmin edilebildiği Soğuk Savaş döneminin ardından iyice ivme kazanan küreselleşmenin de etkisiyle uluslararası alanda ortaya çıkan belirsizlikler, güvenlik algısında bir dizi değişimi zorunlu kılmıştır. Yaşanan değişim süreci ile birlikte güvenlik kavramının anlaşılabilir, güvenilebilir ve devamlılık arz eden bir tarifini yapmak ya da herkesin üzerinde anlaşabileceği sınırlarını ve çerçevesini ortaya koymak gittikçe zorlaşmıştır. Zira ilk olarak kimin güvenliği sorusuna verilen yanıt salt alışılan ve otomatik hale gelen ulus devlet yerine, başta bireyin, devlet-üstü ya da devlet-altı başka toplulukların da olduğu sujeler kümelenmesine doğru evrilmiştir. Yine ne tür tehditler sorusunun yanıtı tek başına askeri nitelikli olma, sınır ötesinden kaynaklanma klasik konumundan çıkmış, kaynağı, zamanı ve şekli önceden tahmin edilmesi güç, hatta neredeyse imkânsız, yeni mücadele alanının neredeyse bütün dünya olarak ortaya çıktığı, asimetrik ve çok boyutlu bir konuma yükselmiştir. Yeni güvenlik anlayışı ile birlikte; uluslararası terörizm, organize suç örgütleri, siber terör, saldırma amacı güden devletler, konvansiyonel ve kitle imha silahlarının yaygınlaşması gibi tehditler, ulusal fiziki varlığa yönelmiş tehditler arasına girmiştir. Ulusal veya küresel ekonomiye ya da finans piyasalarına saldırılar, refaha, çevreye, sağlığa yönelen tecavüzler ile göçler ve mülteci hareketleri de ulusal çıkarları zedeleyen tehditler olarak öne çıkmıştır. Yine evrensel demokratik değerlere, insan hak ve hürriyetlerine saldırılar ortak değerlere yönelen tehditler olarak sıralanmışlardır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Güvenlik, Realizm, Soğuk Savaş, Tehdit

Abstract

The uncertainty that had followed the demise of the Cold War, at which time the enemy was apparent, threats were obvious and the appropriate response to those threats could easily be determined, as well as the acceleration of globalisation led to a series of changes in how the notion of security should be conceived. As a consequence, it has increasingly become difficult to come up with a definition of security that is easily understood, reliable and long-lasting. Nor could the boundaries and contours of the concept be established in mutual terms. Since the question of whose security could no longer be answered with a traditional and automatic response, that was the nation-state and individuals as well as non-state actors needed to be taken into account. Again, threats have been evolving from their classic status of being cross-border in origin and military in form into one whose source, timing and form could no longer be easily predicted while the frontiers of the new battle-lines appeared to be the entire world. As the concept of security acquired new meaning, international terrorism, organized crime groups, cyber terror, states with hostile intents, proliferation of conventional weapons and weapons of mass-destruction have been reformed into physical threats. Assaults towards national economies, international economic order or financial markets, aggressions committed against wealth, health and the environment, migratory and

* Yrd. Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi.

Gazi

Akademik
Bakış
265
Cilt 6 Sayı 12
Yaz 2013

asylum movements have begun to form the new threats to national interest. Yet again offences committed against universal democratic values, human rights and freedoms have been lined up as threats to common values.

Key Words: *Globalization, Security, Realism, Threats, Cold War*

Giriş

Zamanın ve mekânın daralması olarak kısaca tanımlanabilecek küreselleşme olgusunu, insan etkileşimine imkân veren özelliği ile tekerleğin icadına kadar geriye götürmek, kapitalizm ve ulus devletin tarihiyle denkleştirmek mümkündür¹. Yine, özünde her türlü tehdit ve tehlikeden uzak olmayı ifade eden güvenlik kavramına tarihsel süreçte savaş ve barış gibi uluslararası sisteme ilişkin en eski olguları anlamlandırmak, en temel devlet davranışlarını açıklamak üzere sıkça başvurulduğu gözlemlenebilir². Ancak, sosyal bilimler alanının şekillenmesinde oldukça etkili ve uzunca bir geçmişe sahip bu iki olgunun birbiriyle ilintilendirilmesi, hatta küreselleşmenin uluslararası ilişkilerde güvenlik tanımlamalarının bir parçası konumuna yükselmesi yakın döneme ait bir gelişmedir.

Soğuk Savaş döneminin sona ermesine rastlayan bu gelişmeyi tamamen tesadüflere bağlamak mümkünse de, küreselleşme olgusuyla ortaya çıkan ya da etkileri hızla yayılan *ekonomik, sosyal, politik, ideolojik, dini ya da kültürel, çevresel, bilişim ve sağlıkla* ilgili sorunların uluslararası güvenlik ortamını son derece değişken ve öngörülerini zorlaştıran bir konuma getirdiği söylenebilir. Zira Soğuk Savaş sonrası dönemle birlikte, bir taraftan; güvenlik alanında küresel ekonomik krizler, yasadışı ya da kaçak göçmenler, “failed states” ya da etnik çizgilerde devlet çözümleri, medeniyetler çatışması ya da kapitalleşmeyle dünyanın sonunun gelmesi, iklim değişikliği, siber terör, kuş gribi v.b. gibi yeni tehditler ortaya çıkmıştır. Yine bu dönemde geçmişte var olan fakat güvenlik alanı içinde düşünülmemiş birey güvenliği, toplumsal güvenlik, çevre güvenliği gibi konuların güvenlik alanına eklenmiştir. Son olarak Soğuk Savaş sonrası dönemde geleneksel güvenlik tehditleri içerisinde yer alan terör, savaş, organize suçlar v.b. gibi konular kabuk değiştirerek dönüşmüş, yeni formlarda tekrar ortaya çıkmışlardır.

Her ne şekilde değerlendirilirse değerlendirilsin, 1990’lardan itibaren küreselleşme olgusunun hız kazanmasıyla “artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacak” sözünü doğrularcasına, her alanda “çok hızlı ve önüne geçilemez” bir “değişim süreci” başlamıştır. Böylece önceki devirlerde benimsenen ekonomik, politik ve güvenlik stratejilerinin dayandırıldığı parametrelerin çoğunun sarsıldığı ya da ortadan kalkmaya yüz tuttuğu bir sürece girilmiştir. Bu noktadan, Soğuk Savaş döneminin sona ermesini bir kırılma noktası olarak ele alıp, güvenlik olgusunda meydana gelen değişimi; kimin ya da neyin güvenliğinin sağlanma-

¹ T. Larsson, *The Race to the Top: The Real Story of Globalization*, U.S., Cato Institute, 2001, s. 9.

² “Collins Dictionary”, <http://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/security>, 12 Nisan 2013.

Görüş

Akademik
Bakış

266

Cilt 6 Sayı 12
Yaz 2013

sı gerektiği (edilgen boyut), güvenliğe yönelen tehditlerin neler olduğu (etken boyut) soruları kapsamında ortaya konulması bir gereklilik halini almıştır. İlgili bağlamda bu çalışmada güvenlik tanımlaması Soğuk Savaş “öncesi” ve “sonrası” bakımından “edilgen” ve “etken” boyutları dikkate alınarak tahlil edilmiştir.

Soğuk Savaş Döneminde Güvenlik Algısı

II. Dünya Savaşı'nın ardından ABD ve SSCB'nin liderliklerindeki Batı ve Doğu Blokları arasında gerginlik ve kısmi çatışma biçiminde sürdürülen mücadele sırasında güvenlik esas olarak realist yaklaşımın düşünce çizgisinde tanımlanmıştır. Çift kutupluluğun devam ettiği 1990'lara kadar ki dönemde birçok devlet tarafından kabul edilen bu düşünce çizgisinin belirleyici özelliği de devlet merkezli, askeri güvenlik odaklı ve güç maksimizasyonunu öngören bir yapıda olmasıdır. Bu yapının daha iyi anlaşılabilmesi için de realist dünya görüşünün genel çizgilerinin belirlenmesi gereklidir³.

Buna göre devletler uluslararası sistemin başat aktörleridir. Tarih boyunca kendine alternatif her türlü şehir devleti, feodal prenslik ve imparatorluğa üstün gelen devlet, bireylerin politik örgütlenmelerinin merkezinde yer almıştır. Ondandır daha üstün bir siyasi otorite, karar alma organı olmadığı gibi siyasi aidiyetlerin odaklanabileceği başka bir yapı yoktur⁴. Dolayısıyla bireyler ve belirli toplumsal gruplar gibi devlet dışı aktörleri ilgilendiren konular tali öneme sahiptirler ve alt-siyasetin konusunu oluştururlar.

Devlet davranışlarına yön veren temel olgu bakımından ise realist yaklaşımın bir kanadı (klasikler-yeni klasikçiler) ‘İnsan Doğası’na ve bu doğayı belirleyen esas unsur olarak da Leviathan’da ifadesini bulan ‘Doğa Durumu’na işaret etmişlerdir. Doğa durumunda insanların hepsini birden belirlenimi altında tutacak genel bir pozitif yasanın varlığı söz konusu değildir. Dolayısıyla insanlar arasında sürekli şiddet eğiliminin ve ölüm korkusunun hüküm sürdüğü, herkesin kendi gücü ve olanaklarıyla yaşamda kalabilmek için her şeyi yapmaya hakkı olduğu, bu anlamda zaman ve mekân tanımayan sürekli ve genel bir savaş durumu söz konusudur. İşte bu nedenle herkes kendi yaşamını korumak ve güvenliğini sağlamak zorundadır⁵.

Realist yaklaşımın diğer bir koluna göre de (Neo-realistler) devlet davranışlarını asıl kısıtlayan unsur uluslararası sistemin anarşik yapısı, yani aktörler arasında hiyerarşiden yoksun düzendir. Her hangi bir üst yönetimin olmadığı sadece siyasi açıdan eşit varsayılan aktörler tarafından düzenlenen uluslararası sistemde bir devletin varlığı sahip olduğu güçle doğru orantılı olarak temin edilebilir⁶. Zira muhtemel bir askeri saldırı durumunda başkalarının yardımı

³ David Baldwin, “Security Studies and the End of the Cold War”, *World Politics*, C. 48, 1995, ss. 119-125.

⁴ Jack Snyder, “One World, Rival Theories”, *Foreign Policy*, C. 145, November-December 2004, s. 59.

⁵ Thomas Hobbes, *Leviathan*, Forgotten Books, 2008, 13, 14 ve 15. Chapterlar.

⁶ Kenneth N. Waltz, *Theory of International Politics*, McGraw-Hill, New York, 1979, ss. 88-99.

Gazi

Akademik
Bakış

267

Cilt 6 Sayı 12
Yaz 2013

gelmesi kesin değildir. Bu durumda geçerli kural 'self-help' denilen ve herkesin kendisini koruması ve ulusal çıkarları doğrultusunda hareket etmesidir. En üst ulusal çıkar da devletlerin varlıklarını sürdürmeleri, yani güvenlidir⁷.

İster 'Doğa Durumu' isterse 'Anarşik Yapı' doğru kabul edilsin, realist dünya görüşüne göre devletler uluslararası sistemin başat aktörleridir, devlet davranışlarına da esas olarak güvenlik olgusu yön vermektedir. Dolayısıyla güvenlik olgusunun varlık sebebi olarak tanımlanabilecek tehdit algılaması başka devlet(ler) nezdinde yapılır⁸. Diğer bir ifadeyle, tehditlerin asıl kaynağı sınır ötesidir ve bu nedenle her ne kadar hâkimiyet kurulan topraklar üzerinde sorunlarla karşılaşmak mümkün olsa da bunlara tehdit nitelemesi yapılamaz⁹. Ayrıca güvenlik gibi olgulara devlet dışında birey, cinsiyet vb. gibi olgular pen-cesinden bakılmaz¹⁰.

Diğer taraftan realist güvenlik anlayışında tehdit doğası gereği askeri niteliklidir. Zira bireylerin ölümü gibi devletlerin yok oluşuna neden olan, böylece gelecekte elde edilebilecek diğer tüm tatminlerin geçerliliğini ortadan kaldıran unsur şiddet ve şiddet araçlarıyla gerçekleştirilen saldırılardır. Tehdidin asıl kaynağı sınır ötesi olduğuna göre, bir devletin varlığına karşı gerçekleştirilebilecek en ciddi hâle diğer devletlerin askeri varlıklarından kaynaklanır¹¹. Öyleyse 'Doğa Durumu' ya da 'Anarşik Sistem' gibi güvensizliği beslediği öne sürülen her iki ortamda devletler başta askeri olmak üzere kendi güçlerini maksimize etmek, rakiplerinin güç durumlarını hesap etmek, her ikisi arasındaki dengeyi bozulmaması için de teyakkuz durumunda bulunmak zorundadırlar¹².

Arttırılması gereken güç bakımından, askeri güce en başta yer verilse de, bu gücün altyapısını hazırlayıp sürdürülebilirliğini sağlamak, karşı karşıya bulunulan durum, konu alanı ya da aktöre göre kullanılabilir araçları arttırmak ve çeşitlendirmek üzere ekonomik, diplomatik v.b. gibi başka unsurlara da yer verilebilir. Fakat sayılan unsurların hiçbirisi de en son raddede güvenliğin korunması amacıyla tehditlerin savuşturulması bakımından askeri güç kadar etkin, dolayısıyla önemli değildir¹³. Böylece realist dünya görüşünün egemen olduğu Soğuk Savaş yıllarında güvenlik algısının esas olarak bir şekilde askeri

⁷ Hedley Bull, *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*, Columbia University Press, New York, 1977.

⁸ Stephen M. Walt, "The Enduring Relevance of The Realist Tradition" der. Ira Katznelson-Helen V. Milner, *Political Science: State of the Discipline*, W.W. Norton, New York, 2002, ss. 197-230.

⁹ Elke Krahnemann, *New Threats and New Actors in International Security*, Palgrave Macmillan, New York, 2005, ss. 10-11.

¹⁰ Helen Milner, "The Assumption of Anarchy in International Relations Theory: A Critique", der. David Baldwin, *Neorealism and Neoliberalism: The Contemporary Debate*, Columbia University Press, New York, 1993, ss. 143-169.

¹¹ Jeffrey W. Taliaferro, "Security-Seeking Under Anarchy: Defensive Realism Reconsidered", *International Security*, C. 25, S. 3, Winter 2000/2001, ss. 86-152.

¹² John J. Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics*, W.W. Norton, New York, 2001, ss. 30-36.

¹³ Edward Carr, *The Twenty Years Crisis, 1919-1939*, Perennial, New York, 2001, s. 102.

Görüş

Akademik
Bakış

268

Cilt 6 Sayı 12
Yaz 2013

güvenlik algısına indirgendiği çevre ve göç gibi küresel sorunlarla, iç güvenliğin alanına giren sosyal ve toplumsal konularla çok da yakından ilgilenilmediği görülmüştür.

Ayrıca devletler arasında kısa süreli ittifaklar ortaya çıkması muhtemel kabul edilebilir bir unsur olarak, özellikle de çıkarlar gerektirdiğinde, kabul edilebilirse de bu tür devletler arası birliktelikler veya yardımlaşmalar uzun vade de bir anlam ifade etmezler¹⁴. Rejimler ve uluslararası hukuk gibi kurumlar da ittifaklar gibi fayda unsuruna bağlı olarak zamanla sınırlı bir değere sahiptirler¹⁵.

Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Güvenlik Algısı

Soğuk Savaş sonrası dönemde küreselleşme sürecinin itici gücüyle tehdit olgusunda niceliksel bir artış, niteliksel boyutta bir çeşitlenme meydana gelmiştir. Bu yeni dönemde öncelikle askeri olduğu kadar ekonomik, sosyal, dini ya da kültürel, ideolojik, çevresel, toplumsal ve sağlığa ilgili yeni tehdit unsurları ortaya çıkmıştır. Ayrıca tehdit tek boyutlu, devletten devlete olma klasik konumundan çıkmış, asimetrik ve çok boyutlu olduğu bir konuma ulaşmıştır. Böylece risk ve tehditlerin kaynağının, zamanının ve şeklinin önceden tahmin edilmesinin güçleştiği, hatta neredeyse imkânsız bir hale geldiği, yeni mücadele alanının bütün dünya olarak ortaya çıktığı bir duruma gelinmiştir.

Yeni dönemde tehdit olgusunun nasıl anlaşılması gerektiği ile ilgili en çok başvurulan tanımlama olması açısından Ullman tarafından geliştirilen tarrife göre güvenliğe tehdit;

*"...bir devletin sınırları içerisinde ikamet edenlerin hayat kalitesini aniden veya belirli bir zaman sürecinde esaslı bir şekilde düşüren ya da bireye, devlete veya devlet-dışı aktöre ait politik tercihleri kısıtlayan bir davranış veya olaylar manzumesidir"*¹⁶.

Thedit olgusunda meydana gelen niteliksel ve niceliksel dönüşümle birlikte güvenlik kavramının salt devleti özne olarak kabul eden, sınır ötesinden kaynaklanan, askeri nitelikli tehdit algılaması üzerine kurulu geleneksel tanımlamasının artık çağın karşılaşılan sorunlarını analiz etmede yetersiz kaldığı anlaşılmıştır. Dolayısıyla 'yeni güvenlik' tanımlamasının devletler kadar bireyleri, farklı toplumsal grupları hedef alarak, hem iç hem de dış tehdit unsurlarını içerecek şekilde derinleştirilmesi, askeri olduğu kadar ekonomik, sosyal, dini ya da kültürel, ideolojik, çevresel, toplumsal v.b. önceden dikkate alınmayan sorunları dikkate alır derecede de genişletilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır¹⁷.

¹⁴ John J. Mearsheimer, "The False Promise of International Institutions", *International Security*, C. 19, S. 3, Winter 1994/1995, ss. 5-49.

¹⁵ Joseph Grieco, "Anarchy and the Limits of Cooperation: A Realist Critique of the Newest Liberal Institutionalism", *International Organization*, C.42, S. 3, 1988, ss. 485-507.

¹⁶ Richard H. Ullman, "Redefining Security", *International Security*, C. 8, S. 1, Summer 1983, s.133.

¹⁷ Matt McDonald, "Constructivism", der. Paul D. Williams, *Security Studies: An Introduction*, Routledge, London, 2008, s. 68.

Gazi

Güvenlik olgusunun küreselleşme süreciyle ortaya çıkan 'yeni duruma' uygun olarak nasıl 'genişletilip', 'derinleştirilebileceği', ve böylece yeniden tanımlanabileceği konusunda değişik düşünceler¹⁸ öne sürülmesine rağmen, bu olgusunun en basit tanımlamasında ortaya çıkan üç farklı, fakat aynı zamanda birbiriyle ilintili boyutu üzerinden bir yaklaşım geliştirilebilir. Buna göre "tehlikenin bulunmaması hali, emin ve rahat olma" ya da "zarara uğramamak, korku içinde olmamak"¹⁹ şeklinde sözlükte yer alan güvenlik olgusunun öncelikle tehlike, zarar ve korkuya maruz kalma ya da kalmama şeklinde bir *edilgen* boyutu; tehlike, zarar ve korkuyu ortaya çıkaran bir *etken* boyutu; son olarak da tehlike, zarar ve korkunun nasıl bertaraf edilebileceği noktasında bir *metot* boyutu olduğu öne sürülebilir. Belirtilen çerçevede;

- *edilgen boyut 'güvenliği sağlanması gereken süjenin(lerin)' ne olduğu;*
- *etken boyut 'güvenliği sağlanması gereken süjeye(lere) yönelmiş tehditlerin neler olduğu;*
- *metot boyutu da tehditlerin bertaraf edilip, güvenliğin sağlanmasında kullanılması gereken araç ve yöntemlerin ne(ler) olduğu ile ilgilidir.²⁰*

1. Güvenliğin Edilgen Boyutu

Güvenliğin devlet boyutunda tanımlandığı dönemin aksine, küreselleşme devlet-altı bulunan bireyi, çeşitli ekonomik, sosyal, kültürel, etnik ve dini toplumsal grupları tarihte eşine az rastlanır bir şekilde ön plana çıkarmıştır. Özellikle bu durum Liberal demokrasi olgusunun Soğuk Savaş sonrası dönemde tüm dünyaya yayılması, böylece birey, bireysellik, sivil toplum olgularının yerleşmeye başlamasıyla doğru orantılı olmuştur.

Öncelikle üretimin, piyasaların, paranın ve sermayenin küreselleştiği dünyada, *laissez-faire* ile yakalanan sihirle otomatik olarak herkesin materyal anlamda zenginleştiği, daha geniş ürün tüketebilme imkânını bulduğu, telekomünikasyon, radyo, televizyon ve seyahat alanındaki devrimle milyonların hayat kalitesinin arttığı bir dönem ortaya çıkmıştır²¹. Bireylerin ekonomik an-

¹⁸ Bu konuda bakınız: Caroline Thomas, *In Search of Security: The Third World in International Relations*, Lynne Rienner, Boulder, 1987. Jessica Tuchman Mathews, "Redefining Security", *Foreign Affairs*, C. 68, S. 2, Spring 1989, ss. 162-177.

Barry Buzan, *People States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, 2. Baskı, Harvester Wheatsheaf, New York, 1991.

Richard Ullman, "Redefining Security", *a.g.m.*, ss. 129-153.

¹⁹ *Meydan-Larousse*, Meydan Yayınları, İstanbul, 1979, s.246.

²⁰ Üçüncü boyuta ilişkin olarak burada bir çekinceyi ortaya koymak doğru olacaktır. Buna göre; uygulamada ulus-devletlerin birbirinden oldukça farklı ve çok sayıda araca müracaat ediyor olmaları, metot konusunun da başlı başına daha detaylı bir çalışmayı gerekli oluşu, bu çalışmada güvenliğin etken ve edilgen boyutlarının ele alınırken üçüncü boyutun yapılan analizlerin dışında tutulmasına neden olmuştur.

²¹ Küreselleşmenin özellikle ivme kazandığı son dönemlerde dünya genelinde zenginleşmeye yaptığı etki bakımından, Birleşmiş Milletler İnsani Gelişme Endeksi'nde 1960-1992 yılları arasında yoksulluğun gerilediğini ham bir örnek olarak vermek mümkündür. Bu örnek fakirlerin yoğunlukta

Görüş

lamda nasıl güçlendiğini somutlaştırmak açısından, Bill Gates gibi bazı girişimcilerin küreselleşmenin sunduğu imkânlardan faydalanarak birçok ülkenin bütçesinden daha fazla servete sahip olma durumuna geldiğini hatırlatmak yeterli olacaktır.

Elde edilen ekonomik güç, bu gücün sunduğu tüketim imkânları zaman içerisinde yükselen hayat kalitesine alışan, hatta bağımlılık hisseden insan grupları üretebilmiştir. Küreselleşmenin sunduğu faydaya bağımlılık duyan bu tür insan gruplarının oluşturduğu toplumlar ise, 'sahip olunanların' yok olma ihtimalinin söz konusu olduğu durumlarda reaksiyonlar gösterebilmiş ve yakın bir süreçte Yunanistan'da yaşanan olayların da işaret ettiği gibi bu tür reaksiyonlar yönetenlerin meşruiyetinin sorgulanması noktasına varabilmiştir²². Dolayısıyla, bireyler ve devlet-altı toplumsal gruplar nezdinde devletlerin meşruiyetlerinin, önceki devirlerin aksine, salt vatandaşların fiziksel varlıklarının korunması fonksiyonunun yerine getirilmesiyle tesis edilebileceği düşüncesi aşınmaya başlamıştır. Yönetenlerin meşruiyeti, yönetilenlerin sadakat borcu vatandaşların sahip olduğu refahın, değerlerin, hak ve hürriyetlerin, genel anlamda yaşam şeklinin korunup kollanmasıyla daha ilişkili bir konuma gelmiştir. Böylece güvenlik olgusunun yalnızca askeri ölçütlerle tanımlanamayacağı, ekonomik, sosyal, kültürel, çevre, sağlık vb. boyutlarının da dikkate alınması gereken bir döneme girilmiştir.

Küreselleşmeyle zenginleşebilmiş toplumların sahip olduklarının yine küreselleşmeyle ilintili medya, internet ve diğer iletişim araçlarıyla dünyanın değişik bölgelerine yansıtılması ise, aynı hayat kalitesinin kendilerine de sağlanması konusunda bireysel talepleri arttırabilmiştir. Devletin sunduklarıyla yetinen toplumlar açısından bireylerin daha talepkar hale gelmeleri, başta toplumsal düzen olmak üzere yönetsel sorunlara yol açabilmiş, uluslararası alanda ise "sahipler" sınıfına katılmak anlamına gelen göç hareketlerine ivme kazandırabilmiştir²³.

Bireylerin artan taleplerini karşılama noktasında yönetenlerin yetersizliği, ulusal ya da uluslararası alanda gönüllülük esasına göre faaliyet gösteren ve 'sivil toplum' olgusunun temelini oluşturan çok sayıda devlet-dışı aktörün devletin bazı fonksiyonlarını üstlenme durumuna getirmiştir. Devletle özel sektör arasında bir yeri dolduran sivil toplum, bu toplumun inşa ettiği sivil hayat, Barber'ın ifadesiyle "komşularımızla okul kermesleri düzenlediğimiz,

olduğu Güney ülkelerinde kişi başına düşen gelirlerde 1950-1980'li yıllar arasında iki kattan fazla artış kaydedildiği, ortalama yaşam süresinde neredeyse 17 yıllık bir uzamanın ortaya çıktığı, bebek ölümlerinde yarı yarıya düşüşlerin yaşandığı, yetişkinler arasında okur-yazar olmayan nüfus oranının %60'dan %35'e gerilediğiyle de desteklenebilir.

Jan Aart Scholte, *Globalization A Critical Introduction*, Macmillan Press Ltd, London, 2000, ss. 213-217.

²² Elena Mozzato, "Greece Debt Crisis and the Meaning of EU Membership", <http://greece.suite101.com/article.cfm/greece-debt-crisis-and-the-meaning-of-eu-membership>, 5 Mayıs 2010.

²³ Nazlı Choucri, "Cross-border Movements of Populations in a Fair Globalization", *Development*, C. 48, S. 1, 2005, s. 46.

Gazisi

Akademik
Bakış
271
Cilt 6 Sayı 12
Yaz 2013

mensubu olduğumuz kilise ya da sinagog'larda evsizler için kalacak yer konusunu istişare ettiğimiz, çocuklarımız için yaz spor okulu organizasyonunu gerçekleştirdiğimiz" alanlar haline gelmiştir²⁴. Sivil toplumun devlet, sivil hayatın da kamusal alanın aleyhine genişlemesi de devletlerin ekonomik istikrarı sağlayacak mali politikalar uygulama, küresel ekonomi için alt yapı oluşturma, toplumsal düzeni sağlama dışındaki yönetsel yetkilerinin büyük bir oranda devretmesi ya da paylaşması anlamına gelmiştir²⁵.

Diğer taraftan küreselleşmenin şekillendirdiği dünyanın yeni ekonomik yapısında uluslararası ticarete egemen olan serbest piyasa ekonomisi ve liberalleşme, gümrük duvarlarını ve korumacılığı ulusal ekonomilerin özerkliğini sağlamak üzere kullanılan araçlar olmaktan çıkmış, sermayenin, malların ve kısmen işgücünün serbestçe dolaştığı bir düzen tesis etmiştir. Siyasi sınırlarla çizilen iç-dış piyasa ayırımının git gide silikleştiği bu düzende, devletler bakımından ekonomik anlamda güçlü olmak, ulusal firmaların ya da ülke topraklarına yatırım yapmış uluslararası şirketlerin küresel boyutta rekabetçi olabilmeleriyle doğru orantılı bir duruma gelmiştir. Rekabetçi olabilmenin ön şartı olarak da bilgi ve teknoloji üretiminin gerekliliği ABD'nin bu çerçevede araştırma ve geliştirmeye son 10 yılda 2 trilyon \$ harcadığı ile birlikte düşünüldüğünde, devletleri kendi elleriyle bilgiye ulaşımı sağlama, bireysel donanımı arttırma, bilgi toplumunun gereği olan serbestlik ve özgürlükleri sunma zorunluluğunda bırakmıştır²⁶.

Bireyin sahip olduğu bilgiyle daha değerli hale gelmesi ise beraberinde başta çevre ve insan hak ve hürriyetleri olmak üzere çeşitli sorunları, konu alanlarını uluslararası toplumun gündemine taşıyan, bu alanlarda menfi etkileri nedeniyle sorumluluğu bulunanları uluslararası kamu oyununun denetimine getiren, Friedman'ın tanımıyla 'süper-güçlendirilmiş bireyler' olgusunu ortaya çıkarmıştır²⁷. Ayrıca bireysel bilgi, bilgi toplumu, teknoloji gelişimi, ekonomik kalkınma ve sonuç olarak devlet gücü arasında ortaya çıkmaya başlayan neden sonuç ilişkisinin farkına varan devletler, belirtilen ilişki bütünlüğünün aradaki her bir safha ile birlikte korunması gerekliliğini güvenliğin bir unsuru olarak değerlendirmeye başlamışlardır.

Geçmiş dönemlerde devletin izin vermesiyle ya da bizzat devlet eliyle zenginleşen, statü kazanan, elit pozisyona yükselen bireylerin aksine, küreselleşmenin sunduğu fırsatlarla ekonomik açıdan güçlenen, elde edilen eğitim ve yetki kazanımlarıyla üst düzeylere gelen 'sıradan bireyler' devlet otoritesine

²⁴ Benjamin R. Barber, *Jihad Vs. McWorld*, Ballantine Books, New York, 1996, s. 281.

²⁵ James Petras-Henry Veltmeyer, *Social Movements and State Power: Argentina, Brazil, Bolivia, Ecuador*, Pluto Press, London, 20 Temmuz 2005, s. 30.

²⁶ S.Vaknin, "Analysis: The Industrious Spies –III", *United Press International*, 15 Mayıs 2002.

²⁷ Thomas L. Friedman, *The Lexus and the Olive Tree: Understanding Globalization*, 1st Anchor Books, New York, 2000, s. 33.

Görüş

Akademik
Bakış

272

Cilt 6 Sayı 12
Yaz 2013

karşı daha özgür davranma istemine sahip olmaya başlamışlardır. Küreselleşmenin yarattığı yeni dinamikler, kurumlar, uluslararası örgütler ve sözleşmeler de, bireyin ulusal ve uluslararası düzeyde daha özgür bir konuma yükselmesine yardımcı olmuştur. Bu noktada özellikle 2. Dünya savaşını takip eden süreçte insan hakları konusunda hazırlanan ve geliştirilen normlar, kurallar ve düzenlemelerin, yerel ve uluslararası aktörler arasında kurulan bağlantıların, teorik düzeyde bireyi devletle arasındaki ilişkide daha güçsüz olduğu durumdan çıkarttığı söylenebilir²⁸.

Birey-devlet ilişkisinde meydana gelen değişimle birlikte en başta devletin bireyin ve çeşitli toplumsal grupların güvenliğinin tanımlanabileceği salt merci olduğu olgusu değişmeye başlamıştır. Küresel ekonominin ve uluslararası toplumun bir parçası olarak kabul edilmek, böylece yabancı yatırım çekek gelişmek niyetinde olan devletlerin artık kendi yurttaşlarının güvenliğini tehdit eder bir tavır takınamayacakları bir durum ortaya çıkmıştır. Özel ya da sivil alanın sınırlarının genişlediği, kamusal alanın sınırlarının gittikçe daraldığı, bireysel ya da toplumsal hak ve özgürlüklerin ulusal çıkarların önüne geçtiği bir dönemde, bireyin devlet için var olması yerine devletin birey için var olduğu olgusu yerleşmeye başlamıştır.

Aynı değişimle birlikte birey ve çeşitli toplumsal gruplar açısından ortaya çıkan diğer bir sonuç ise kimliğin daha geniş bir alanda, daha farklı boyutlarda, daha zengin bir şekilde tanımlanabilme, yeniden-tanımlanabilme ve ifade edebilme fırsatının doğmuş olmasıdır. Bu fırsat öncelikle küreselleşmenin içinde barındırdığı liberalleşme, demokrasi, birey karşısında eski baskıcı devlet egemenliğinin ya da otoritesinin sınırlandırılması prensipleriyle ortaya çıkabilmiştir. İletişim, bilişim, medya, telekomünikasyon alanlarındaki devrim niteliğindeki gelişmeler de sınır ötesi farklı kimlikler, kültürler, dinler, ideolojiler, fikirler, oluşumlarla yeni sosyal bağlantıların kurabileceği küresel bir alanın doğmasına neden olarak bu fırsatın kullanılabilmesine imkân vermiştir. Böylece, bireyin kendi kimliği ile ilgili olarak özgürce tanımlama yapabilmesi, bu tanımlamanın da içinde bulunduğu toplum ya da devlet tarafından saygı görmesi yerleşik bir anlayış haline gelmeye başlamıştır.

Küreselleşen dünya da kimliklerin daha alternatifli, daha karmaşık, daha farklı boyutlarda tarif edilmesiyle kimliklerin tek bir ulus devlete bağlılıkla tanımlandığı geçmiş dönemlerdeki basitliğin ortadan kalkması önemli bir sorunu da beraberinde getirmiştir. Zira küreselleşmeyle birlikte bireyler artık birden fazla ulus devletin yurttaşı olabildiği gibi, birden fazla devlete aidiyet hissedebilmiş (göçmenler) ya da hem bir ulus devlete hem de o devlet içersinde yer alan devlet-altı etnik gruba bağlı olabilmıştır. Kimlik tanımlamalarında ortaya çıkan belirsizlikler ve çelişkiler bireyler, toplumlar ve devletler açısından

²⁸ İhsan D. Dağı, "İnsan Hakları, Küresel Siyaset ve Türkiye", *Polis Dergisi*, S. 45, 2005. <http://www.egm.gov.tr/egitim/dergi/eskisayi/index.htm>, 26 Nisan 2010.

Gazi

Akademik
Bakış
273
Cilt 6 Sayı 12
Yaz 2013

rahatsız edici olabilmektedir²⁹. Bu rahatsızlık özellikle de bireyin aidiyetini kazanma noktasında devletle rekabet eden hem devlet-altı hem de sınır ötesi illegal grupların ortaya çıkışıyla daha belirgin olmuştur.

İllegal örgütler yelpazesinin bir ucunda, içinde bulunduğu ulus devletten ayrılma ya da bölünme iddiasında bulunan PKK gibi etnik-temelli gruplar, diğer ucunda da, herhangi bir ulus devlete bağlılığı olmayan, fakat sistem karşıtı tutumuyla varlık nedeni kazanan El-Kaide gibi örgütler yer almışlardır. Bu gruplar özellikle de küreselleşmenin sağladığı iletişim ve etkileşim imkânlarını da kullanarak bireyin aidiyet hususunda yaşadığı belirsizliği yeni eleman devşirme amacıyla kullanabilmektedir. Her iki grubun faaliyetlerindeki artışlar, özellikle de gerçekleştirilen şiddet içerikli eylemler zaman içerisinde yerleşik iç-dış güvenlik ayırımını iyice belirsizleştiren unsurlar haline gelmiştir.

Benzer şekilde küreselleşmenin itici gücüyle yoğunlaşan uluslararası göç hareketleri, toplumların temelde farklı ekonomik ve sosyal gruplar temelinde çeşitlenmesine ek olarak, birbirinden farklı etnik, dini, kültürel öğeler etrafında da ayrışmasının önünü açmıştır. Toplumların ayrışması ve çeşitlenmesi sürecinde bazı topluluklar kendi iç bütünlüklerini sağlama ya da devam ettirebilme, böylece varlık nedenlerini koruma adına kendilerini bazı anlarda diğer grupları ya da toplumları 'dışlayan' veya 'öteleyen' bir tavır almak durumunda hissetmişlerdir. Dolayısıyla, küreselleşmenin 'ötekileştirici' toplumsal dinamikleri harekete geçirerek etnik ya da dini ayrımcılığı, ırkçılığı körüklediği iddia edilebilmiştir³⁰. Her iki durumda da yerel toplumların ve ulus devletlerin bütünlüğü zedelenebilmiştir. Dolayısıyla tek boyutlu, devlet merkezli ulus anlayışından, çok boyutlu, insan merkezli, çoğulcu bir anlayışa geçiş neredeyse zorunlu hale gelmiştir. İfade edilen geçiş sürecinde gelişmemiş ya da gelişmekte olan ülkelerin başarılı olmaları için yeterli maddi unsurlara, tecrübeye ve zamana sahip olmadıkları düşünüldüğünde ise hem birey, hem toplum, hem de ulusal güvenlik açısından yeni bir zafiyet noktasının ortaya çıktığını söylemek mümkün olmuştur.

Dünyanın farklı bölgelerindeki üreticilerle tüketicileri, finansman sağlayanlarla girişimcileri, işverenlerle işçileri, yatırımcılarla piyasaları, firmalarla pazarları birbirine yaklaştıran ve karşılıklı bağımlılık meydana getiren küreselleşme, aynı süreç içerisinde çok çeşitli etnik, kültürel, dini, cinsiyet v.b. gruplar arasında ulusal sınırların ötesine taşınan yeni bir sosyal alanın ortaya çıkışına yardımcı olmuştur. Bu alanda özellikle de bilgi ve iletişim teknolojilerinin sağladığı karşılıklı etkileşim fırsatıyla bazen sınıraşan gruplar bir araya gelebilirken, sınır-İçi gruplar aynı alanda birbirinden uzaklaşabilmektedir³¹. Televizyon,

²⁹ Arjun Appadurai, "Disjuncture and Difference in the Global Cultural Economy", der. David Held-Anthony McGrew, *The Global Transformations Reader*, Polity Press, Malden, MA, 2001, s. 157.

³⁰ Bill McSweeney in "Identity and Security: Buzan and the Copenhagen School", *Review of International Studies*, C. 22, S. 1, January 1996, ss. 81-93.

Ole Waever vd., *Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe*, Pinter, London, 1993.

³¹ Arjun Appadurai, "Disjuncture and Difference in the Global Cultural Economy", *a.g.e.*

turizm, İngilizce, müzik ve diğer birçok küresel olgular nedeniyle benzeşme ve ayrışmanın aynı anda yaşanabildiği gözlemlenebilmiştir. Örneğin, çok farklı ülkelerden gelen gençler aynı müzik grubunu dinlemek üzere bir yerde toplanabilirken, aynı ulus devletin vatandaşlığında birleşen gençler kendi aralarında ekonomik kalkınma modelleri konusunda çatışabilir olmuştur.

Ayrıca küreselleşmenin neden olduğu sınır aşan ilişkiler yerel düzeyde bireyler ve farklı gruplar arasındaki yakınlığı, karşılıklı bağımlılığı ve dayanışmayı, en önemlisi de komşuluk olgusunu ortadan kaldırmıştır. Örneğin bilgisayarlarıyla 'facebook' üzerinden yeni dostluk, arkadaşlık ve komşuluk bağları kuranlar, yaşadıkları evlerin hemen dibinde bulunanlardan habersiz olabilmişlerdir. Böylece küreselleşme, modernizmin ortaya çıkardığı homojen toplumlar üzerine üniter devlet bina etme çabalarına müdahale etmiş, sosyal bütünlüğün otomatik olarak birbirinden kesin çizgilerle ayrılmış ana yurtlar-toplumlar-ülkeler-devletler bağıntısını ortaya koyarak gerçekleşeceği tezini ortadan kaldırmıştır. Dolayısıyla heterojen toplum yapılarını bir arada tutabilme kabiliyeti geliştirme ve bu kabiliyeti sürdürülebilir kılma devletlerin varlığı için esas olmaya başlamıştır.

Küreselleşmeyi tarif eden iletişim, bilişim, küresel finans-ekonomi vb. gibi olguların genelde gelişmiş ülkelere ait fonksiyonlar olmaları, en nüfuzlu çok uluslu şirketlerin ve sınıraşan sivil toplum kuruluşlarının gelişmiş dünyadan hayat bulmaları ve faaliyetlerini bu dünyadan yürütmeleri nedenleriyle, küreselleşmenin esas olarak gelişmiş dünyanın değerlerini ve kültürünü taşıdığını söylemek mümkündür. Dolayısıyla küresel ilişkilerin çoğu zaman baskın kültürleri öne çıkararak geleneksel kültürleri geri plana ittiği, küreselleşmede henüz mesafe alamamış ülkelerin bazen kendilerine yabancı birçok sınır aşan, yerel geleneklerle çelişen olguların istilasına uğradığı şikâyetleri yapılabilir olmuştur³².

Belirtilen türde şikâyetler, yine Friedmann kullandığı tabirle 'süper-güçlendirilmiş-kızgın adam' (lar) eliyle küreselleşmenin sunduğu ucuz iletişim, düşük maliyetli seyahat, fikirlerini yayma ve taraftar bulma kolaylığı vb. gibi imkânlar kullanılarak reaksiyona dönüşebilmiştir. Küreselleşmenin, dolayısıyla 'kültürel emperyalizmin' aktörleri olarak algılanan gelişmiş ülkelere karşı gösterilen reaksiyonların belki de en basit örneği tek kişilik ordu konumuna gelebilmiş 'hacker'ların siber ortamda gerçekleştirdikleri saldırılar olmuştur. Reaksiyon gösterenlerin en uç noktasında ise, gerçek silahlar kullanan, kendileri dışında şekillendirilmiş, yönetiminde hiç söz sahibi olmadıkları bir dünyada yaşadıklarını düşünerek iyice kızmış, ABD, IBM, The New York Times, Wall Street ve İki Kulelerin yıkılması gereken aynı gücün unsurları olduğuna inanan El-Kaide gibi örgütler yer almışlardır³³.

³² George Ritzer, *McDonaldization of Society Five*, Pine Forge Press, New York, 2008.

³³ Thomas L. Friedman, *The Lexus and the Olive Tree: Understanding Globalization*, a.g.e. s. 436.

Gazi

Akademik
Bakış

275

Cilt 6 Sayı 12
Yaz 2013

Kültürel emperyalizm iddalarının ötesinde süper-güçlendirilmiş adam'ı harekete geçiren diğer bir unsur olarak, küreselleşmenin dümenini elinde tuttuğu inanılan gelişmiş ülkelerin Irak'ta olduğu gibi gereksiz, Bosna'da olduğu gibi gerekli fakat geciken dış müdahalelerinin insani gerekçelerden çok siyasi ya da stratejik saiklerle yapıldığı izlenimi vermiş olmasıdır. Devlet-dışı uluslararası aktörlerin çoğu zaman yerleşik oldukları ulusal hükümetlerden bağımsız hareket ettikleri, hatta aralarındaki ilişkilerin kopuk olduğu düşünülse de, ilgili oldukları devletlerin kendilerini bir dış politika aracı olarak kullanmaya çalışması belirtilen izlenimi güçlendirebilmiştir.

Diğer taraftan, küreselleşme sayesinde gelişen bilgi toplumu ve teknolojiler kompleks bir yapı olarak çevre olgusunun fonksiyonlarının daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmuştur. Bu yönde yürütülen bilimsel çalışmalar yıllardır göz ardı edilerek birikimine neden olunan sorunların ulaştıkları son boyutları, değişime neden olan etkenleri ve bu etkenlerle mücadele için yapılması gerekenleri daha açık bir şekilde ortaya koymuştur. Aslında 20. Yüzyılın ikinci yarısında yayınlanan raporlar çevresel sorunların sürekli bir artış eğiliminde olduğuna işaret etmiştir. Ancak son dönemlerde elde edilen bilgi ve birikimler ilk defa bu sorunların küresel tehdit noktasına ulaştığını ve belki de insanlığın mücadele etme yeteneğinin ötesine geçmeye başladığını göstermiştir.

Ayrıca küreselleşmeyle ortaya çıkan sivil toplum kuruluşları, tink tank örgütleri, devletler üstü yapılar tarihte eşine rastlanmadık şekilde çevre sorunlarını uluslararası toplumun gündemine taşımış, ekolojik dengenin ve çevrenin korunması bakımından küresel bir bilincin doğmasına yardımcı olmuştur. Fakat, bu bilincin oluşması sağlanırken dolaylı olarak ekolojik riskler, tehditler ya da belirsizliklere karşı duyulan toplumsal korkular ve hassasiyetler arttırılmıştır. Bu çerçevede, 1960'lı yıllarda ortaya çıkan artan insan nüfuslarının 'patlamaya hazır bomba' olduğu, 1970'lerde yaşanan petrol krizinin doğal kaynakların hızla tükendiğine işaret ettiği, AIDS, Deli Dana Hastalığı, Kuş Gribi gibi sağlık sorunlarının küresel boyutta hızla yayılabileceği olasılığının dile getirildiği, genetik yapısı değiştirilmiş ürünlerin çok uluslu şirketlerce salt kar saikleriyle ülkelere empoze edildiği v.b. örnekler çoğaltılabilir.

Sonuç olarak, küreselleşmenin tarihsel süreç içerisinde eşine az rastlanır şekilde bireyi ekonomik, siyasal ve sosyal hayatta daha güçlü ve daha etkin, sahip olduğu bilgiyle daha değerli, kimliğini bir devletin tebaası olmanın ötesinde belirleme konusunda daha özgür, sınırın ötesindekilerle iletişim ve etkileşim kurmada daha yetkin bir duruma getirdiği söylenebilir. Benzer niteliklerin bu bireylerin oluşturdukları devlet-altı ya da devlet-üstü topluluklar içinde söz konusu olduğu düşünüldüğünde, güvenlik olgusunun salt süjesinin devletler olarak kalması beklenemezdi. İnsan güvenliği kavramında ifadesini bulan bireyin, bireyin sahip olduğu kimliğin, birey refahına etki eden ekonomik, sosyal ve siyasal varlıkların, kültürel, psikolojik, çevresel, sağlıkla ilgili şartların, kısaca yaşam şeklinin korunup kollanması gerekliliği ortaya çıkmıştır³⁴.

³⁴ Paul Battersby-Joseph M. Siracusa, *Globalization and Human Security*, Rowman & Littlefield Pub. Inc., Plymouth: U.K., 2009, s. 3.

2. Güvenliğin Etkin Boyutu

Yeni güvenlik anlayışına giren süjelere yönelen tehditler bakımından;

- *Birinci grupta, uluslararası terörizmi, organize suç örgütlerini, siber terörü, saldırma amacı güden devletleri, konvansiyonel ve kitle imha silahlarının yaygınlaşmasını ulusal fiziki tehditler olarak;*
- *İkinci grupta, ulusal veya küresel ekonomiye ya da finans piyasalarına saldırıları, (bireysel, toplumsal ya da ulusal) refaha veya çevreye ve sağlığa yöneltilen tecavüzleri, göçler ve mülteci hareketlerini ulusal çıkarları zedeleyen tehditler olarak;*
- *Üçüncü grupta, evrensel demokratik değerlere, insan hak ve hürriyetlerine saldırıları ortak değerlere yönelen tehditler olarak sıralamak mümkündür.*

Sayılan tehditlerin tümünü bu çalışmanın kısıtlı koşullarında analiz etmenin güçlüğü karşısında en temsili ve küreselleşme olgusuyla en bağıntılı birkaç tehdit unsuruna yer verilmesi akılcı olacaktır.

a. Konvansiyonel ve Kitle İmha Silahlarının Yayılması

Soğuk Savaş dönemine ait bloklar dengesinin, bu dengenin sağladığı müttefik, dost ya da yandaş devletler üzerinde kurulu kontrol mekanizmasının ortadan kalkmasıyla, kontrol edilebilen ve sınırlı tutulabilen silahlanma olgusu, konvansiyonel silahların yanında, toplu imha silahları ve nükleer silahları içerecek şekilde tüm dünya çapında yayılmıştır. Bu yönüyle bazı uzmanlar içinde bulunduğumuz dönemi tam bir 'militirize olma çağı' olarak tanımlamışlardır³⁵.

Öncelikle, dünya da serbest piyasa ekonomisi, uluslararası ticarete liberalleşme ve rekabet olgularının yerleşmeye başlaması küresel silah pazarının hızla büyüyüp gelişmesine neden olmuştur. Bu pazardan elde edilen kazançları arttırma isteği de tahrip gücü yüksek silahların serbestçe ve daha düşük maliyetlerle satılabilmesine imkân vermiştir.

Küreselleşmeyle ortaya çıkan teknolojik devrim de muhtemel çatışma ya da savaşların yıkıcı etkilerini arttırmıştır. Küreselleşme ve militerize olma arasındaki bağımlılığı ortaya koymak üzere telefonun icadının hemen iki yıl arkasından savaşta kullanıldığını, radyo ve lazerden askeri araçlar olarak faydalandığını, bilgisayarlar kullanımı, bilgisayarlar arasında bir ağ oluşturulması fikrinin ilk defa 1969 yılında askeri amaçlarla düşünüldüğünü hatırlamak yeterli olacaktır³⁶.

Diğer taraftan Soğuk Savaş döneminin, özellikle de nükleer silahlarla kurulan 'dehşet dengesinin' etkisiyle dünya genelinde gözlemlenen devletler arası, bölgesel ya da yerel çatışmalardaki sınırlılık, blokların olmadığı ve kontrol mekanizmalarının yeterince işlemediği bir dünya da ortadan kalkmıştır. Bir taraftan, sistemin başat güçlerini de savaşa sürüklenme ihtimali karşısında silahlanmaları ve çatışmaları engellenen devletler, yeni dönemde kendi aralar-

³⁵ Peter Wallensteen v.d. *Global Militarization*, Westview, Boulder, 1985, s. xi.

³⁶ Jan Aart Scholte, *Globalization A Critical Introduction, a.g.e.*, s. 210.

Gazi

Akademik
Bakış

277

Cilt 6 Sayı 12
Yaz 2013

daki tarihsel husumetleri savaş yöntemiyle çözmeye kalkmışlardır³⁷. Diğer taraftan da dünya genelinde eski devlet yapılarının çöküp, yeni devletlerin ortaya çıkması sürecinde yerel çatışmaların sayısı, bölgesel ve uluslararası boyutları artmıştır³⁸. Ayrıca ulusal ya da uluslararası suç ve terör örgütlerinin faaliyetleri için silahlanmaları olgusu ortaya çıkmıştır.

Küreselleşmeyle, dünyanın bir bölgesinden diğerine geçişlerin kolaylaşması, Kuzey'den Güney'e askeri müdahale için gerekli fiziki imkânları arttırmış, bu tür müdahaleler için gerekli maliyetleri eski dönemlere göre ucuzlatmış ve böylece önceden fayda-zarar analizine göre düşünülmeyen girişimlere zemin hazırlamıştır. Küreselleşmeyle elde edilen faydayı koruma kaygısı da 'Hızlı Müdahale Gücü' gibi yeni oluşumlara varlık nedeni kazandırmıştır. Küreselleşmenin ivme kazandığı dönemde örneğin ABD, Balkanlar'a (Sırbistan-Kosova), Orta Amerika'ya, Kuzey Afrika'ya (Somali) asker göndermiş, toprak çıkarları İngiltere'yi 1982'de Falkland adaları üzerinde Arjantin'le çatışma noktasına getirmiştir.

Ayrıca küresel finans piyasalarının 1990 yılındaki Körfez savaşının maliyetlerini karşıladığını, bu savaşın petrolün enerji bağımlısı küresel ekonomilere akışının devamı adına yürütüldüğünü de unutmamak gerekmektedir. Silah talebini yükselten, silah teminini kolaylaştıran ve ucuzlatan, silahlı çatışma nedenlerini arttıran tüm bu gelişmeler de küresel çağda güvenliğe etki eden unsurlar haline gelmişlerdir.

b. Uluslararası Terörizm

"Siyasi hedeflerin gerçekleştirilmesi amacıyla şiddet kullanma" olarak kısaca tanımlanabilecek olan terörizm, neredeyse insanlık tarihi kadar geçmişe sahip olmakla birlikte, özellikle ulus-devlet temelli "Westfalya Sistemi"nin egemen unsurları olan "devletlere karşı" "devlet dışı grupların" mücadelesi olarak 20. yüzyıldan itibaren başat bir konu olarak varlığını hissettirmiştir³⁹. Uluslararası bağlantıları olmakla birlikte 1990'lara kadar sınırlı bölgelerde faaliyet gösteren terör örgütleri küreselleşmeyle geçirdikleri evrim sonucu post-modern bir yapıya bürünmüş ve gerçek anlamda küresel bir tehdit boyutuna ulaşmıştır.

Her şeyden önce küresel ekonomi, finans, ticaret ve pazarın nimetlerinden faydalanabilen, küreselleşmenin avantajlarını kendi çıkarları doğrultusunda kullanabilen gelişmiş Kuzey ülkeleriyle, fakirlik ve yalnızlık çukurundan çıka-

³⁷ Gelişmekte olan ülkelerin 1973-1989 yılları arasındaki silahlanma için harcadıkları kaynaklar 95.3 milyar \$ dan 220 milyar \$ a yükselmiştir.

Dana P. Eyre-Mark C. Suchman, "Status, Norms, and the Proliferation of Conventional Weapons: An Institutional Theory Approach", der. Peter J. Katzenstein, *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics*, Columbia University Press, New York, 1996.

³⁸ Lawrence Freedman, "The Changing Forms of Military Conflict", *Survival*, C. 40, S. 4, 1998-1989, ss. 39-56.

³⁹ James M. Lutz-Brenda J. Lutz, *Terrorism Origins and Evolution*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2005.

mayan gelişmekte olan veya bu sürece hiç girememiş Güney ülkeleri arasında gittikçe açılan fark, terör grupları için en güçlü varlık sebebi olabilmektedir⁴⁰. Terör grupları için gözle görülmenin ötesinde neredeyse elle tutulur noktaya gelen iki dünya arasında hayat kalitesi farkı ayrıca kendi varlıklarını ve eylemlerini meşrulaştırma, taraftar toplama aracı haline gelebilmiştir.

Diğer taraftan küreselleşmenin sunduğu araçlar, terör örgütlerinin eylem alanlarının coğrafi sınırlarını genişletme, eylem araçlarını çeşitlendirme, eylemlerinin etkilerini büyütme fırsatını vererek ciddi anlamda küresel olabilmelerine yardımcı olmuştur. İlk olarak, ister ayrılıkçı isterse ideolojik içerikli olsun, geleneksel terörizmin eylem alanı, Orta Doğu terörünün Almanya'da Yahudi Olimpik atletlere karşı gerçekleştirilen haricinde, genelde sınır aşan bir özellik taşımıyordu. Zira sınıraşan eylemler gerçekleştirmek hem maddi anlamda külfetliydi, hem de ciddi bir organizasyon yapısını gerektiriyordu⁴¹.

Küreselleşmeyle ilintili serbest piyasa ekonomisi ve liberalleşmeyle ortaya çıkan ucuz seyahat, yeni ve çeşitli maddi kaynaklar bulabilme imkânı, büyüyen küresel silah pazarından düşük maliyetli, tahrip gücü yüksek silah temin kolaylığı bir araya gelerek sınıraşan eylemler yapabilme kapasitesini arttırmıştır. Kapasite artırımında, terör gruplarının iletişim ve bilişim teknolojilerindeki ilerleme, ucuzlama ve çeşitlenmeyle kendilerini daha rahat, daha geniş kitlelere ifade edebilmeleri, böylece sürdürülebilir bir şekilde ve dünyanın birçok farklı bölgesinden militan devşirebilme yeteneği kazanmaları da etkili olmuştur⁴².

Son yıllarda El-Cezire gibi bölgesel uydu televizyonlarının sayısında artış, internet, mobil telefon, DVD gibi iletişim çağının yeni araçları, terör gruplarına hedef ülkenin istihbarat ve güvenlik güçlerine yakalanmadan, daha az zahmetle ve daha düşük maliyetle haberleşebilme, başarılı eylem gerçekleştirebilme, eylem sonrası daha geniş kitlelere toplumsal 'mesaj' verebilme fırsatı tanımıştır⁴³. Verilen mesajın geniş kitlelere duyurulabilmesi ise, gerçekleştirilen eylemlerin etkilerini oldukça abartıp eylemin gerçek boyutunun çok ötesinde sonuçlar doğurabilmeyi, böylece terör gruplarının asimetrik avantaj elde edebilmesini sağlamıştır.

Küreselleşmenin getirdiği rekabetçilik, silah pazarlarının dünya genelinde sayılarının artıp büyümelerine, böylece şiddet boyutu yüksek, oldukça çeşitlenmiş ve ucuzlanmış silahların alıcıların kim olduklarına bakılmaksızın fiyatını ödemeleri karşılığında satılabilmesine neden olmuştur. Bu durum da yalnızca terör örgütlerinin eylemleri için gerekli silah teminini kolaylaştırmamış, eylem-

⁴⁰ Harry Henderson, *Global Terrorism*, Facts On File, Inc., New York, 2004, s. 39.

⁴¹ Alex Schmid, "Magnitudes and Focus of Terrorist Victimization", der. Uwe Ewald-Ksenija Turković, *Large-Scale Victimization as a Potential Source of Terrorist Activities*, IOS Press, London, 2004, s. 4.

⁴² Walter Laqueur, *The New Terrorism*, Oxford University Press, New York, 1999.

⁴³ Philip A. Karber, "Urban Terrorism" Baseline Data and a Conceptual Framework", *Social Science Quarterly*, C. 52, December 1971, ss. 527-533.

Gazi

Akademik
Bakış

279

Cilt 6 Sayı 12
Yaz 2013

lerinin sonucunda ortaya çıkacak kayıpları artırabilecek daha etkili araçlara sahip olmalarına yardımcı olmuştur.

Son olarak küreselleşmeyle birlikte ekonomilerin, piyasaların, pazarların, insanların, toplumların, kültürlerin ve devletlerin bir araya gelip karşılıklı bağımlılıklarının artması, aynı unsurların küreselleşmenin nimetleri olarak bilinen teknolojik araçlara olan bağımlılıklarının artması, terör örgütlerine yeni eylem hedefleri, yeni ve çok çeşitli eylem araçları sunmuştur. Örneğin, artık herhangi bir hedef ülkeyi ciddi olarak etkileyebilecek eylem için o ülkenin topraklarına ya da varlıklarının yakınına bile gitmeden, küçük bir ofisten bilgisayar ve internet teknolojisi kullanarak gerçekleştirmek mümkündür⁴⁴. Bu fırsatın doğmasında yine küreselleşmenin sağladığı bilgi, bilişim ve teknolojik imkânların kolayca elde edilebilir olması da ilginç bir ironidir.

c. Uluslararası Örgütlü Suçlar

Son yıllarda uluslararası suç örgütlerinin faaliyetlerinde hem niceliksel bir artış hem de her türlü kaçakçılıktan insan ticaretine, uluslararası denizlerde korsanlıktan sahteciliğe, para aklamaya ve şiddete uzanan niteliksel bir çeşitlenme ortaya çıkmıştır. Bu gelişmenin nedenleri arasında küreselleşmeyle bağlantılı ekonomik ticaretin önündeki uluslararası engellerin ve düzenlemelerin kaldırılması, sınır kontrollerinin gevşetilmesi ya da tamamen ortadan kaldırılması, iletişim teknolojisindeki gelişme, ülkeler arası bağımlılıkların artması, devletlerin egemenlik alanlarının sınırlandırılması ya da tamamen yitirilmesi, 'failed states' kavramıyla somutlaşan dünyanın bazı bölgelerinin kontrol ve düzen dışına çıkması gibi olgular yer almaktadır⁴⁵.

Belirtilen olguların etkisiyle, belki de en önemli olarak insanların, işgücünün, paranın ve malların serbestçe dolaşımını hedef alan hareket serbestliği, suç örgütlerine de hem varlıklarını hem de faaliyetlerini yerel, bölgesel ya da ülkesel boyuttan, uluslararası alana taşıma imkânı vermiştir. Böylece yeni ve kolay gelir elde etme imkânları artmış, sınıraşan bölgelerde örgütlenebilme ve branşlaşabilme olanaklarıyla ile faaliyetlerin daha geniş alanda ve tespit edilip engellenmesi daha zor bir şekilde planlanıp yürütülebilmesi mümkün olmuş, örgütler arası işbirliği ve dayanışma kurularak geçmiş dönemlerde karşı karşıya olunan operasyonel riskler azaltılabilmiş, elde edilen kazançların uluslararası ticaretin legal ve meşru gölgesinde saklanabilmesi fırsatı doğmuş, uluslararası suçlardan elde edilen zenginliklerin legal alanda iş hayatına aktarılabilmesi kolaylaşmıştır⁴⁶.

⁴⁴ der.Athina Karatzogianni, *Cyber Conflict and Global Politics*, Routledge, London, 2009.

⁴⁵ Stefan Mair, "The New World of Privatized Violence", der. Alfred Pfaller-Marika Lerch, *Challenges of Globalization: New Trends in International Politics and Society*, Transaction Publishers, New Jersey, 2005, ss. 47-60.

⁴⁶ Richard Gunde, *The Dark Side of Globalization: Trafficking & Transborder Crime to, through, and from Eastern Europe*, Center for European and Eurasian Studies, <http://www.international.ucla.edu/article.asp?parentid=11513>, 21 Mart 2010.

Diğer taraftan, küreselleşen dünyada devlet olma yetisine sahip olmayan Somali, Afganistan, Kongo ve Uganda gibi ülkeler, yönetsel kurumları, örgütlenmesi ve gelenekleri tam gelişmemiş Kosova gibi yeni devletler, rüşvet, yolsuzluk, sahtekârlık ve benzeri devlet düzen ve kontrolünü zayıflatan olguların ortaya çıktığı bölgeler suç örgütlerinin korunabilecekleri yeni alanlar oluşturmuşlardır⁴⁷. Genelde iç savaştan yeni çıkmış, yoksulluğun, karmaşanın, adaletsizliğin ve düzensizliğin hâkim olduğu ülkelerde suç örgütleriyle özellikle uluslararası mücadelede ciddi engellerle karşılaşılabilmiştir⁴⁸.

ABD hükümeti için 2000 yılında hazırlanan bir raporda uluslararası suç örgütlerinin faaliyetleriyle ortaya çıkan yıllık cironun 1990'ların ikinci yarısında 800 milyar dolarla 1.5 trilyon dolar arasında tahmin edildiği ve bu rakamın da o dönemdeki uluslararası ticaretin %14 ile %24'ü arasında bir orana denk geldiği yer almaktaydı⁴⁹. Ulaştığı fiziksel büyüklük, uluslararası zeminde gerçekleştirdiği faaliyetler, terörist gruplarla kurulan bağlantılar böylece suç örgütlerini güvenliği tehdit eder boyuta taşımıştır⁵⁰.

d. Uluslararası Göç Hareketleri

Soğuk Savaş sonrası dönemde akademisyenler, siyaset yapımcıları ve liderler başta olmak üzere bir çok kişinin dikkatini çeken ve hatırı sayılır sayıda araştırmaya kaynaklık eden göç olgusu aslında yenice ortaya çıkan bir konu değildir. Özellikle 20. yüzyıl tarihi çeşitli insan gruplarının daha iyi yaşam koşulları için sınırları aşmasının örnekleriyle doludur⁵¹. Bu tür sınırötesi hareketlerin en belirgin özellikleri genelde küçük boyutta kalan, göç kabul eden ülkenin yasalarınca düzenlenen ve çoğunlukla Avrupa'dan yeni dünyaya veya Avrupalı ülkelerin kolonilerine doğru bir yön takip etmiş olmalarıdır. 1960'lı yıllardan bu yana ise göç olgusu genelde büyük boyutlu, ekonomik, politik ve güvenlik sorunlarından kaynaklanan, büyük oranda hedef ülkelerin yasalarına aykırı olarak gelişen ve tipik olarak gelişmekte olan ülkelerden Batı'ya yönelik hareketler olarak ortaya çıkmıştır⁵².

⁴⁷ Frances Stewart vd. *War and Underdevelopment, II Volumes*, Oxford University Press, Oxford, 2001.

⁴⁸ Louise Shelley, "The Globalization of Crime and Terrorism", <http://www.america.gov/st/business-english/2006/February/20080608103639xjyrreP4.218692e-02.html>, 25 Mart 2010.

⁴⁹ *US Government: International Crime Threat Assessment*, Washington, 2000, <http://clinton4.nara.gov/WH/EOP/NSC/html/documents/pub45270/pub45270index.html>, 22 Mart 2011.

⁵⁰ Dennis C. Blair, "Annual Threat Assessment of the US Intelligence Community for the Senate Select Committee on Intelligence", February 2, 2010, http://www.dni.gov/testimonies/20100202_testimony.pdf, 44, 18 Mart 2010.

⁵¹ Patrick Manning, *Migration in World History*, Routledge, New York, 2005.

⁵² Anthony, J., Marsella-Eric Ring, "Human Migration and Immigration: An Overview", der. Leonore Loeb Adler-Uwe Peter Gielen, *Immigration and Emigration in International Perspectives*, Praeger Publishers, Westport USA, 2003, ss. 3-6.

Göç

Göç olgusunda meydana gelen değişim her ne kadar gönderen ve transit ülkeler açısından kayda değer sorunlar ortaya çıkarsa da, asıl etkilenecek hedef ülkeler nezdinde olmuştur. Çünkü göç olgusu bu ülkelerin iç düzenlerini ciddi bir şekilde etkilemiş ve bazen de yeniden şekillendirmiş, geleneksel kurumsal yapılarına meydan okumuş, mevcut sosyal düzenlerini değiştirmiş, entegrasyon ve bölünmeyle ilgili güçleri yeniden harekete geçirmiş ve içselleştirme ve dışlama dinamiklerini hızlandırmıştır⁵³. Daha öz bir ifadeyle göç olgusundaki değişimle devlet egemenliği ve otoritesi, bireysel ve kolektif kimlikler ve devlet sınırlarının yapısı ve anlamı gibi yerleşik sanılar ciddi bir yeniden değerlendirilmenin konusu haline gelmeye başlamıştır⁵⁴.

Göç olgusunun genellikle nasıl ilişkilendirilebileceği üç ana başlık altında incelenebilir. Buna göre;

- *Göç olgusu bazı ülkelerin devlet olmaya ilişkin fonksiyonlarının bir kısmını yerine getirme yetilerini sınırlandırarak ve değişik alanlardaki geleneksel egemenlik ve muhtariyet sınırlarını zorlayarak güvenliklerini tehdit edebilir.*
- *Göç olgusu hedef ülkenin demografik yapısını değiştirerek ulusal kimliğini ve dolayısıyla toplumsal güvenliğini tehdit edebilir.*
- *Göç olgusu başka devletlere tesir edebilmek veya ulusal dış politika amaçlarını gerçekleştirebilmek amacıyla bir araç olarak kullanıldığında da güvenliği tehdit edebilir.*

Göçmenlere sınır noktalarında acil yardım bekleyen ve potansiyel olarak hedef ülkenin otoritesini ve istikrarını bozabilecek binler ve hatta milyonlar olarak bakıldığında gelişme sürecinde uzun süreli ekonomik ve siyasi kırılganlık yaşamış ülkelerin güvenliğini tehdit edebileceği düşünülebilir. Çünkü kontrolsüz gelen yığınlar iş sahaları, iskan imkanları, kamu hizmetleri ve sosyal güvenlik gibi halihazırda kıt olan kaynaklar üzerinde mevcut talebi hızla artırarak hedef ülke yurttaşları ile aralarında bir rekabetin doğmasına yol açacaktır⁵⁵. En azından belirtilen alanlardaki hızlı talep artışı hizmet sunma durumundaki devlet kurumları üzerindeki baskıyı arttırarak başarısızlıklarına neden olacaktır⁵⁶. Bu durum ise mevcut sistemi sarsmanın yanında, yaşadıkları her olumsuzluğu göçmenlerin gelişine bağlama eğiliminde olan şikayetçi bir insan grubunun ortaya çıkışına neden olabilecektir. Böyle grupların sayıca artmasıyla birlikte de dini, etnik, kültürel ve mezhep merkezli farklılıkların olumsuz saiklerle kullanılabilmesi, iç güvenlik ve düzen açısından elverişsiz bir ortamı meydana getirebilecektir⁵⁷.

⁵³ Michael S. Teitelbaum, "Immigration, Refugees, and Foreign policy", *International Organization*, C. 38, S. 3, 1984, s. 429.

⁵⁴ Sita Bali, "Population, Movements", der. Paul D. Williams, *Security Studies: An Introduction*, Routledge, London, 2008, s. 474.

⁵⁵ William B. Wood, "International Migration: One Step Forward, Two Steps Back", der. George J. Demko, *Reordering the World: Global Perspectives on the Twenty-First Century*, Westview Press, Oxford, 1994, s. 157.

⁵⁶ Nazli Choucri, "Migration and Security: Some Key Linkages", *Journal of Foreign Affairs*, C., 56, S. 1, Fall 2002, s. 116.

⁵⁷ William B. Wood, "International Migration: One Step Forward, Two Steps Back", *a.g.e.*, s. 167.

Diğer yandan göç olgusu sınırları açıkça belirlenmiş geleneksel devlet anlayışını da sorgular hale getirebilir. Öncelikle, modern anlamda uluslararası sistemin ortaya çıkışından beri devletler hukukunda ülkeye giriş ve çıkışı düzenleme yetkisi egemenliğin ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmiş, hatta bu yetkinin ne derece kullanılabilirdiği egemenliğin de alt ve üst sınırlarını belirlemiştir.

Bu noktadan, sınırlara kontrolsüz ve düzensiz bir şekilde yığılan göçmenler devletleri önceden taraf oldukları uluslararası yasal düzenlemeler çerçevesinde olsun olmasın dış müdahalelere ve dolayısıyla egemenlik alanlarının sınırlandırılmasına yönelik tavırlara açık hale getirebileceklerdir. Sınırlarda kontrolü kaybetmenin bir aktörün yok oluşuna en iyi örnek Doğu Almanya'dır. Hatırlanacağı gibi 1989 yılında binlerce vatandaşının Çekoslovakya, Macaristan ve Polonya'ya geçmesi üzerine hükümet otorite ve egemenlik kaybını kabul ederek yıkılmıştır⁵⁸.

Göç olgusunun devlet otoritesini ve egemenliğini sınırlayabileceği diğer bir durum ise ülkelerin etkili sınır kontrolü konusunda diğer devletlerle işbirliğine zorlandığı durumlar için söz konusu olabilir. Göç olgusunun devletlerin siyasi sınırları kontrol etme yetilerini önemli ölçüde sınırladığı iddiasında bulunmak henüz mümkün değildir. Fakat bir çok ülkenin artık özellikle de yasadışı göçmenlikle mücadele alanında egemenliklerinin bir kısmından feragat etme noktasına geldiği de doğrudur. Avrupa Birliği'nin sınırların kontrolünü uyumlaştırma ve yasadışı göçle mücadele çerçevesinde aldığı önlemler pake-tinde yer alan 'göçmenlik irtibat memurları ağının' kurulması ve 'Schengen' çerçeve anlaşması' buna en iyi örneklerdir⁵⁹.

Devlet otoritesi ve egemenlik alanının erozyona uğraması noktasında değerlendirilmesi gereken başka bir sorun ise illegal göçmenlik alanında boy göstermeye başlayan yasa dışı örgütlü suç gruplarıdır. Bu tür örgütler genelde insan kaçakçılığı ve insan ticaretinin doğasında var olan yüksek maddi meblağlara bağlı olarak ortaya çıkmakta ve gelişmektedir. Zenginleşen ve güçlenen yasadışı suç örgütlerinin varlığı doğası itibarıyla da devlet otoritesini ve egemenliğini sınırlandıran unsurlar olarak ortaya çıkmaktadırlar⁶⁰.

Zayıf kurumsal yapıya sahip veya sınır güvenliği konusunda sıkıntı yaşayan devletleri bekleyen bir başka tehdit ise göçmenlik statüsü tanıdıkları insan gruplarının başka devletler veya devlet-dışı aktörler tarafından siyasi olarak örgütlenilerek literatürde 'savaşçı mülteci topluluklar' denilen olguyla karşılaşmaktır. Kendi sınırları içinde otorite kurmakta yetersiz kaldığı için bu

⁵⁸ Turkish Daily News, 6-7 Nisan 1991.

⁵⁹ Gary P. Freeman, "Migration Policy and Politics in the Receiving States", *International Migration Review*, C. 26, S. 4, Winter 1992, ss. 1157-1161.

⁶⁰ Fiona B. Adamson, "Crossing Borders International Migration and National Security", *International Security*, C. 31, S. 1, Summer 2006, s. 193.

Gazi

Akademik
Bakış

283

Cilt 6 Sayı 12
Yaz 2013

tür grupların faaliyetlerini engellemekte sıkıntı yaşayan devletler de iç ve dış siyasetlerinin başka devletler tarafından yönlendirilebilmesine açık hale gelirler. Filistin Kurtuluş Örgütünün Lübnan'da ve Taliban'ın Pakistan'daki mülteci kamplarında gerçekleştirdikleri ve her iki grubun hedef ülkenin iç ve dış siyasetine müdahil olmaları bu noktanın en iyi örneklerindedir⁶¹.

Diğer bir muhtemel süreç ise göçmenlerin hedef ülke içerisinde diaspora örgütleri meydana getirip kendi aralarında çatışmaya başlamalarıyla ortaya çıkabilir. Her ne kadar diaspora örgütlenmeleri yeni vatanda göçmenlerin kimliklerini, kültürlerini ve dini değerlerini korumak gibi ulvi bazı prensipler çerçevesinde görülebilirse de, faaliyetleri istense de istenmese de çifte kimlikliliğe, bölünmüş veya belirsiz aidiyet duygularına neden olabilmektedir⁶².

Yeni kimliklerin ve siyasi aidiyetlerin ortaya çıkışı yalnızca hedef ülke de yerleşik kimlikler ve aidiyetlerle çatışma ihtimalini ortaya çıkarmaz, bunların kendi aralarında da karşı karşıya gelebilecekleri ihtimalini güçlendirir. Yakın geçmişte Almanya sınırları içerisinde milliyetçi Hırvatlarla Yugoslav Hükümetini destekleyen gruplar arasında çıkan çatışmalar ve Türk Devletine karşı olan sağ ve sol politik örgütlerin kendi aralarında gözlemlenen çekişmeler bu noktanın en iyi örnekleridir. Bazı durumlarda ise farklı iki ülke arasındaki çatışmalar diaspora grupları üzerinden hedef ülkeye taşınabilmektedir.

e. Etnik ve Dinsel Temelli Çatışmalar

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle başlayan dönemde etnik ve dinsel içerikli çatışmaların sayısında artış gözlemlenirken, çatışmaların mağduru olarak sivillerin, özellikle de çocukların ve kadınların durumları acil müdahale edilmesi gereken konular olarak ortaya çıkarmıştır. Ayrıca Ruanda, Bosna, Kosova, Çeçenistan, Karabağ, Filistin, Keşmir ve başka birçok bölgede ortaya çıkan çatışmalar yerellikten sıyrılıp bölgesel ve uluslararası dengeleri, istikrarı ve güvenliği tehdit eder boyutlara ulaşabilmiştir.

Küreselleşmenin etnik ve dini içerikli çatışmalar bakımından etkisi ise farklı kimlikler, kültürler, aidiyetler, ideolojiler, dinler gibi insani değerleri, hayat görüşlerini ve yaşam biçimlerini, hem sınıraşan göçler eliyle coğrafik anlamda hem de artan iletişim ve etkilenme ile sanal olarak birbirine yakınlaştırması ve etkileşim zorunluluğunda bırakması ile olmuştur. Bu durum da dünya yüzeyindeki farklı grupların ve toplulukların kendi iç bütünlüklerini sağlama ya da devam ettirebilme güdüleriyle ötekileri 'dışlama' ile en basit formunda, ötekileri 'yok etme' formunda da en uç noktada tepkilere neden olabilmıştır.

⁶¹ Sarah K. Lischer, "Collateral Damage: Humanitarian Assistance as a Cause of Conflict," *International Security*, C. 28, S. 1, Summer 2003, ss. 79-109;

⁶² Steven Vertovec, "Migrant Transnationalism and Modes of Transformation", der. Alejandro Portes-Josh DeWind, *Rethinking Migration: New Theoretical and Empirical Perspectives*, Center For Migration Studies, New York, 2007, ss. 153-154

Böylece Samuel Huntington'un gibi uzmanlar çatışmaların medeniyetlerin kışım noktasında ortaya çıkacağı gibi iddialarda bulunabilmişlerdir⁶³.

Küreselleşmenin sunduğu kendini anlatma ve ifade etme fırsatı ise farklı grupların dünya nüfusu içersinden kendilerine bağımlı yeni taraftarlar edinme yöntemi olarak kullanılabilmiş, bu da etnik, dini ya da fikirsel tutuculuğa dönüşebilmiştir. Belirtilen türde tutuculuğun 11 Eylül saldırılarıyla şiddet boyutuna tırmanması, aynı eylemlerin bir "Müslüman-Hristiyan" çatışmasının başlangıcı olarak sunulması, ABD'nin Irak ve Afganistan gibi ülkelerde terörle mücadelesinin "Haçlı Seferi" olarak yorumlanması mevcut gerilimi arttırıcı bir rol oynamıştır⁶⁴. Guantanamo üssünde, Ebu Gureyb hapishanesindekiler gibi dünyanın çeşitli yerlerinde yaşananların, süregelen çatışmaların farklı boyutlarının anında insanlara ulaştırılabilmesi de bu tutuculuğun kolayca terör gibi asimetrik mücadele yöntemlerine geçiş yaptığı görülebilmektedir.

Küreselleşme olgusunun dünyanın belli bölgelerinde zenginlik, bir kısım ülkelerde ve bu ülkelerin toplumları içersindeki alt gruplarda fakirlik, işsizlik, sosyal güvencelerin kısıtlanması gibi geleceğe ümitle bakmayı engelleyen önemli bir unsur olarak tezahürü, etnik ve dini temelli çatışmalar için yeterli bahaneler de sunabilmiştir⁶⁵. Belirtilen türde çatışmaların geçmiş dönemlere ait kimliklere, aidiyet hislerine, nostaljik olaylara, kahramansı geçmişe, adaletsizliği simgeleyen hatıralara, gerçek veya hayal ürünü kazanılmış veya kaybedilmiş meşhur muharebelere dayandırılması da müzakere ve tavizle çözülebilmemesinin önüne geçmektedir.

f. Çevresel Tehditler

Küreselleşme ve çevre bağıntısıyla ilgili olarak, bir takım çevre sorunlarını doğrudan küreselleşmenin tetiklediği, bir kısım çevre sorunlarını ağırlaştırdığı, bir takım çevre sorunlarının da etkilerini büyüttüğü söylenebilir. Başka bir düzlemde, küreselleşmenin ortaya çıkan çevresel sorunların olumsuz etkilerinin neden-olanlarla, sonucuna-katlanalar arasında küresel anlamda bir yeniden-paylaşımına yol açtığını da belirtmek gerekir.

Öncelikle, küreselleşmenin ürünü teknolojiler ekolojik kirlenmeye neden olarak çevre üzerindeki en büyük baskıyı ortaya çıkarmıştır. Değişik coğrafyalar arasında hızlı ulaşım imkân vererek küreselleşmeye ivme kazandıran uçaklar semaları kirlenmiş, küresel ticaretin vazgeçilmez araçları olarak gündeme gelen büyük gemiler, tırlar ve diğer kara araçları denizlerin ve toprakların

⁶³ Samuel P. Huntington, *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, Simon and Schuster, New York, 1996.

⁶⁴ der. Damian Grenfell-Paul James, *Rethinking Insecurity, War And Violence Beyond Savage Globalization?*, Routledge, London, 2009.

⁶⁵ James D. Fearon-David D. Laitin, "Weak States, Rough Terrain and Large-Scale Ethnic Violence Since 1945", *Annual Meetings of the American Political Science Association*, 2-5 September 1999, Atlanta, GA., s. 2.

Gazi

Akademik
Bakış

285

Cilt 6 Sayı 12
Yaz 2013

temizliğine yönelik en olumsuz etkileri ortaya çıkarmışlardır. Bilgisayar kullanımını beklentilerin aksine kâğıt tüketimini arttırmış, böylece ormanların hızla ortadan kalkmasına neden olmuştur⁶⁶.

Küresel anlamda asıl etkiyi ise uluslararası ticaretle ortaya çıkan tüketim toplumu yapmıştır. Elde edilen pazar paylarını korumak, rekabette bir adım öne geçebilmek, ulusal ya da uluslararası işletme kararlarını arttırmak üzere sofistike bir şekilde kurgulanan ve iletişim teknolojisi imkanlarıyla hızla yayılan reklamlar, yeni satış yöntemleri, pazarlama teknikleri gereksiz ve bilinçsiz bir şekilde tüketen insan gruplarını ortaya çıkarmıştır. Bu tür toplumların dünya geneline yayılması yalnızca sahip olunan doğal kaynakların hızla azalmasına neden olmamış, küresel anlamda tüketemeyenler içersinden tüketebilenler arasına katılma eğilimini arttırarak göçlere neden olmuş, zamanla iki grup toplum arasında bir sürtüşmenin tohumlarını atmıştır⁶⁷.

Küreselleşmenin neden olduğu ya da boyutlarını arttırdığı bazı çevre sorunları doğa başta olmak üzere, insan yaşamının, biyolojik hayatın yeryüzünde varlığına ve sürdürülebilirliğine en ciddi tehditleri ortaya çıkarmaya başlamıştır. Bu noktada devlet sınırlarını aşan hava kirliliği, nükleer kazalar, ozon tabakasında meydana gelen incelme yalnızca doğadaki biyolojik çeşitliliğe ve yaşama etki etmemiş, kanser başta olmak üzere çağın öldürücü hastalıklarından mağdur olan insan sayılarını arttırmıştır⁶⁸. Ayrıca küresel ısınmanın neden olacağı okyanus seviyelerindeki yükselmeler, deniz seviyesinin altında bulunan çok sayıda insan yoğunluğu yüksek yerleşim alanının su altında kalma riskini ortaya çıkarmıştır⁶⁹. İnsan nüfusunun hızla artması nedeniyle gıda ve su ihtiyacının arttığı bir dönemde, dünya yüzeyindeki toprakların ve su kaynaklarının kirlenmesi yaşamı olumsuz şekilde etkileyip, devletler arasında kaynaklar üzerinde çekişme ya da çatışma yaşanması olasılığını güçlendirmiştir⁷⁰.

Küreselleşen sermaye Kuzey ülkelerinde çevrenin korunması adına yasal düzenlemeler yapıldıkça, bunlara uyum gösterecek yeni teknolojiler ve

⁶⁶ A. J. Brennan, "Environmental Problems of the World: Global Warming and Biodiversity", der. P. A. O'Hara, *Global Political Economy and the Wealth of Nations: Performance, Institutions, Problems and Policies*, Routledge, London, 2004.

⁶⁷ Thomas Homer-Dixon, "On the Threshold: Environmental Changes as Causes of Acute Conflict", *International Security*, C. 16, 1991, ss. 76-116.

Thomas Homer-Dixon, "Environmental Scarcities and Violent Conflict: Evidence from Cases", *International Security*, C. 19, 1994, ss. 5-40.

⁶⁸ "Poverty, Disease, Environmental Decline are True: Axis of Evil", *Worldwatch Institute*, www.globalpolicy.org/soecon/develop/2005/0112stateoftheworld.htm, 21 Ocak 2010.

⁶⁹ *United Nations Development Programme Human Development Report 2000*, Oxford University Press, Oxford, 2000.

⁷⁰ Peter Gleick, "Water and Conflict: Fresh Water Resources and International Security", *International Security*, C. 18, S. 1, 1993, ss. 79-112.

Miriam Lowi, "Bridging the Divide: Transboundary Resource Disputes and the Case of West Bank Water", *International Security*, C. 18, S. 1, 1993, ss. 113-138.

yöntemlere kaynak ayırmak yerine, ister karlarında düşüş yaşamamak, isterse rekabetten geri kalmamak ya da pazar kaybına uğramamak adına olsun üretim operasyonlarını çevreyle ilgili hukuksal tedbirler almada geri kalmış ülkelere kaydırma yolunu seçmişlerdir. Böylece kimyasal maddeler, gübreler, tütün v.b. doğaya ve insana zararlı ürünleri, çinko gibi ağır madenleri üreten ya da kullanan endüstriler küresel boyutta etkiler doğurmaya devam etmiştir. 'Çöp Emperyalizmi'nin ulaştığı boyutları göstermek üzere, bir çalışma 1989-1994 yılları arasında 200 milyon ton atığın OECD ülkelerinden Güney'e aktarılmaya çalışıldığını ortaya koymuştur. Bütçe açıklarını kapatmaya, ihracatla döviz rezervi elde etmeye çalışan birçok ülke de kendi halkının ve toplumlarının sağlığına zarar verecek bu tür girişimlere izin vermek zorunda kalmıştır⁷¹.

Çevre sorunlarının ulaştığı boyutlar küreselleşme sayesinde gelişen bilgi toplumu ve teknolojilerle daha net bir şekilde ortaya konulmaya başlanınca, ekolojik riskler, tehditler ya da belirsizliklere karşı korkular ve hassasiyetler daha da artmıştır. Bu çerçevede, 1960'lı yıllarda ortaya çıkan artan insan nüfuslarının 'patlamaya hazır bomba' olduğu, 1970'lerde yaşanan petrol krizinin doğal kaynakların hızla tükendiğine işaret ettiği, AIDS, Deli Dana Hastalığı, Kuş Gribi gibi sağlık sorunlarının küresel boyutta hızla yayılabileceği olasılığının dile getirildiği, genetik yapısı değiştirilmiş ürünlerin çok uluslu şirketlerce salt kar saikleriyle ülkelere empoze edildiği v.b. örnekler çoğaltılabilir. Kısaca, küreselleşmeyle ilintilendirilen çevre sorunlarının insanların yaşamına doğrudan etki edebilen unsurlar haline geldikleri gözlemlenmiştir.

g. Küresel Salgın Hastalık Tehdidi

Küreselleşmeyle birlikte dünyanın zengin bölgeleriyle fakir bölgeleri arasındaki uçurum daha da derinleşmiştir. Küreselleşme, gelişmiş ülkelerin halklarına refah düzeyinde artış, daha iyi şartlarda yaşama gibi imkânlar getirirken, gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkelerde yaşayan insanların yaşam kalitesinde gerileme olmuştur. BM bünyesinde geliştirilen yoksullukla mücadele programlarına rağmen, dünyanın yoksul bölgelerinde, kötü yaşam koşulları, eğitimsizlik, sağlık ve sosyal hizmetlere bütçeden yeterince pay ayrılamaması gibi nedenlerle salgın hastalıklar nüfusu, dolayısıyla bu ülkelerin siyasi istikrarını tehdit eden bir nitelik almıştır⁷².

1970'lerin ortalarından itibaren, verem, sıtma ve kolera basta olmak üzere daha önce de bilinen baslıca 20 bulaşıcı hastalık hızlı bir tırmanışa geçmiş, aynı dönemde evvelce bilinmeyen basta HIV (AIDS), Ebola, Hepatit C olmak üzere 30'a yakın bulaşıcı hastalık türü de yayılmaya başlamıştır⁷³.

⁷¹ Jan Aart Scholte, *Globalization a Critical Introduction, a.g.e.* ss. 211-213

⁷² Çağrı Erhan, "Küreselleşme Döneminin Tehditleriyle Mücadele", *Stradigma*, Haziran 2003, http://www.stradigma.com/turkce/haziran2003/06_2003_01.pdf, 23 Mart 2013.

⁷³ Andrew T. Price-Smith, *Contagion and Chaos Disease, Ecology, and National Security in the Era of Globalization*, The MIT Press, Cambridge, 2009.

Gazi

Akademik
Bakış

287

Cilt 6 Sayı 12
Yaz 2013

Sonuç

Soğuk Savaş döneminin sona ermesine kadar düşman belli, ortaya çıkardığı tehditler açık ve verilebilecek uygun karşılık tahmin edilebilirdi. Küreselleşen dünyada güvenlik kavramının anlaşılabilir, güvenilebilir ve devamlılık arz eden bir tarifini yapmak ya da herkesin üzerinde anlaşabileceği sınırlarını ve çerçevesini ortaya koymak zordur. Zira küreselleşmenin ortaya çıkardığı dünyada;

- Uluslararası sistem eskisi kadar egemen değil, ancak hala güçlüdür;
- Devletler değişim geçirmekte, ancak ortadan kalkmamaktadır;
- Hükümetler daha zayıf, ancak hala nüfuza sahiptir;
- Halk daha talepçi, ancak bazen daha uyumludur;
- Sınırlar hala yabancı unsurları dışarıda bırakmakta, ancak eskisine göre daha geçişkendir;
- Topraklar farklı yeni kimliklere, etnik unsurlara, kültürel değerlere, teknolojiye, ekonomik yapılanmalara ve dinlere daha açık, ancak toprak bütünlüğü hala savunulmaktadır;
- Artık ulusal ve uluslararası güvenlik sorunları iç içe geçmiş, aralarındaki ayırım gittikçe belirsizleşmiştir;
- Ekolojik ve çevresel tehditler askeri tehditlerin önüne geçmeye başlamıştır;
- Soğuk Savaş döneminde alt sistemlerin, sistemin bütününden bağımsız olma imkânları pek fazla değilken, yeni uluslararası sistemde bu durum değişmiştir. Ortadoğu, Asya, Kafkaslar, Balkanlar v.b. gibi alt sistemleri incelerken, bölgedeki etnik ve dinsel mozaik, kendine özgü bir dinamiğe sahip mevcut güç yapısı gibi faktörler dikkate alınmalıdır.

Kaynaklar

ADAMSON, Fiona B., "Crossing Borders International Migration and National Security", *International Security*, C. 31, S. 1, Summer 2006.

APPADURAI, Arjun, "Disjuncture and Difference in the Global Cultural Economy", *The Global Transformations Reader*, der. David Held-Anthony McGrew, Malden MA, Polity Press, 2001.

BALDWIN, David, "Security Studies and the End of the Cold War", *World Politics*, C. 48, 1995.

BALI, Sita, "Population, Movements", der. Paul D. Williams, *Security Studies: An Introduction*, Routledge, London, 2008.

BATTERSBY, Paul- SIRACUS Joseph M., *Globalization and Human Security*, Rowman & Littlefield Pub. Inc., Plymouth: U.K., 2009.

BARBER, Benjamin R., *Jihad Vs. McWorld*, Ballantine Books, New York, 1996.

BLAIR, Dennis C., "Annual Threat Assessment of the US Intelligence Community for the Senate Select Committee on Intelligence", February 2, 2010,

http://www.dni.gov/testimonies/20100202_testimony.pdfS. 44, 18 Mart 2010.

BRENNAN, A. J., "Environmental Problems of the World: Global Warming and

Görüş

Akademik
Bakış

288

Cilt 6 Sayı 12
Yaz 2013

Biodiversity", *Global Political Economy and the Wealth of Nations: Performance, Institutions, Problems and Policies*, der. P. A. O'Hara, London, Routledge, 2004.

BULL, Hedley, *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*, New York, Columbia University Press, 1977.

BUZAN, Barry, *People States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, 2. Baskı, Harvester Wheatsheaf, New York, 1991.

CARR, Edward, *The Twenty Years Crisis, 1919-1939*, Perennial, New York, 2001.

CHOUCRI, Nazlı, "Migration and Security: Some Key Linkages", *Journal of Foreign Affairs*, C., 56, S. 1, Fall 2002.

CHOUCRI, Nazlı, "Cross-border Movements of Populations in a Fair Globalization", *Development*, C. 48, S. 1, 2005.

Collins Dictionary, <http://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/security>, 12 Nisan 2013.

DAĞI, İhsan D., "İnsan Hakları, Küresel Siyaset ve Türkiye", *Polis Dergisi*, S. 45, 2005. (<http://www.egm.gov.tr/egitim/dergi/eskisayi/index.htm>), 26 Nisan 2010.

ERHAN, Çağrı, "Küreselleşme Döneminin Tehditleriyle Mücadele", *Stradigma*, Haziran 2003,

http://www.stradigma.com/turkce/haziran2003/06_2003_01.pdf, 23 Mart 2013.

EYRE, Dana P.-SUCHMAN, Mark C., "Status, Norms, and the Proliferation of Conventional Weapons: An Institutional Theory Approach", *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics*, der. Peter J. Katzenstein, New York, Columbia University Press, 1996.

FEARON, James D.- LAITIN, David D., "Weak States, Rough Terrain and Large-Scale Ethnic Violence Since 1945", *Annual Meetings of the American Political Science Association*, 2-5 September 1999, Atlanta, GA.

FREEDMAN, Lawrence, "The Changing Forms of Military Conflict", *Survival*, C. 40, S. 4, 1998-1989.

FREEMAN, Gary P., "Migration Policy and Politics in the Receiving States", *International Migration Review*, C. 26, S. 4, Winter 1992.

FRIEDMAN, Thomas L., *The Lexus and the Olive Tree: Understanding Globalization*, 1st Anchor Books, New York, 2000.

GLEICK, Peter, "Water and Conflict: Fresh Water Resources and International Security", *International Security*, C. 18, S. 1, 1993.

GRENFELL, Damian-JAMES, Paul (der.), *Rethinking Insecurity, War And Violence Beyond Savage Globalization?*, Routledge, London, 2009.

GRIECO, Joseph, "Anarchy and the Limits of Cooperation: A Realist Critique of the Newest Liberal Institutionalism", *International Organization*, C.42, S. 3, 1988.

GUNDE, Richard, *The Dark Side of Globalization: Trafficking & Transborder Crime to*,

Gazi

- through, and from Eastern Europe, Center for European and Eurasian Studies, <http://www.international.ucla.edu/article.asp?parentid=11513>, 21 Mart 2010.
- HENDERSON, Harry, *Global Terrorism*, Facts On File, Inc., New York, 2004.
- HOBBS, Thomas, *Leviathan*, Forgotten Books, 2008.
- HOMER-DIXON, Thomas, "On the Threshold: Environmental Changes as Causes of Acute Conflict", *International Security*, C. 16, 1991.
- HOMER-DIXON, Thomas, "Environmental Scarcities and Violent Conflict: Evidence from Cases", *International Security*, C. 19, 1994.
- HUNTINGTON, Samuel P., *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, Simon and Schuster, New York, 1996.
- KARATZOGIANNI, Athina (der.), *Cyber Conflict and Global Politics*, Routledge, London, 2009.
- KARBER, Philip A., "Urban Terrorism" Baseline Data and a Conceptual Framework", *Social Science Quarterly*, C. 52, December 1971.
- KRAHMANN, Elke, *New Threats and New Actors in International Security*, Palgrave Macmillan, New York, 2005.
- LAQUEUR, Walter, *The New Terrorism*, Oxford University Press, New York, 1999.
- LARSSON, Tomas, *The Race to the Top: The Real Story of Globalization*, U.S., Cato Institute, 2001.
- LISCHER, Sarah K., "Collateral Damage: Humanitarian Assistance as a Cause of Conflict," *International Security*, C. 28, S. 1, Summer 2003.
- LOWI, Miriam, "Bridging the Divide: Transboundary Resource Disputes and the Case of West Bank Water", *International Security*, C. 18, S. 1, 1993,.
- LUTZ, James M.-LUTZ, Brenda J., *Terrorism Origins and Evolution*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2005.
- MAIR, Stefan, "The New World of Privatized Violence", *Challenges of Globalization: New Trends in International Politics and Society*, der. Alfred Pfaller-Marika Lerch, New Jersey, Transaction Publishers, 2005.
- MANNING, Patrick, *Migration in World History*, Routledge, New York, 2005.
- MARSELLA, Anthony, J.- RING, Eric, "Human Migration and Immigration: An Overview", *Immigration and Emigration in International Perspectives*, der. Leonore Loeb Adler-Uwe Peter Gielen, Westport USA, Praeger Publishers, 2003.
- MATHEWS, Jessica Tuchman, "Redefining Security", *Foreign Affairs*, C. 68, S. 2, Spring 1989.
- McDONALD, Matt, "Constructivism", *Security Studies: An Introduction*, der. Paul D. Williams, London, Routledge, 2008.
- McSWEENEY Bill in "Identity and Security: Buzan and the Copenhagen School", *Review of International Studies*, C. 22, S. 1, January 1996.

Gay

MEARSHEIMER, John J., "The False Promise of International Institutions", *International Security*, C. 19, S. 3, Winter 1994/1995.

MEARSHEIMER, John J., *The Tragedy of Great Power Politics*, W.W. Norton, New York, 2001.

Meydan-Larousse, Meydan Yayınları, İstanbul, 1979.

MILNER, Helen, "The Assumption of Anarchy in International Relations Theory: A Critique", *Neorealism and Neoliberalism: The Contemporary Debate*, der. David Baldwin, New York, Columbia University Press, 1993, ss. 143-169.

MOZZATO, Elena, "Greece Debt Crisis and the Meaning of EU Membership", <http://greece.suite101.com/article.cfm/greece-debt-crisis-and-the-meaning-of-eu-membership>, 5 Mayıs 2010.

PETRAS, James – VELTMEYER, Henry, *Social Movements and State Power: Argentina, Brazil, Bolivia, Ecuador*, Pluto Press, London, 20 Temmuz 2005.

PRICE-SMITH, Andrew T., *Contagion and Chaos Disease, Ecology, and National Security in the Era of Globalization*, The MIT Press, Cambridge, 2009.

RITZER, George, *McDonaldization of Society Five*, Pine Forge Press, New York, 2008.

SCHMID, Alex, "Magnitudes and Focus of Terrorist Victimization", *Large-Scale Victimization as a Potential Source of Terrorist Activities*, der. Uwe Ewald-Ksenija Turković, London, IOS Press, 2004.

SCHOLTE, Jan Aart, *Globalization A Critical Introduction*, Macmillan Press Ltd, London, 2000.

SHELLEY, Louise, "The Globalization of Crime and Terrorism", (<http://www.america.gov/st/business-english/2006/February/20080608103639xjyrreP4.218692e-02.html>), 25Mart 2010.

SNYDER, Jack, "One World, Rival Theories", *Foreign Policy*, C. 145, November-December 2004.

STEWART, Frances vd., *War and Underdevelopment, II Volumes*, Oxford University Press, Oxford, 2001.

TALIAFERRO, Jeffrey W., "Security-Seeking Under Anarchy: Defensive Realism Reconsidered", *International Security*, C. 25, S. 3, Winter 2000/2001.

TEITELBAUM, Michael S., "Immigration, Refugees, and Foreign policy", *International Organization*, C. 38, S. 3, 1984.

THOMAS, Caroline, *In Search of Security: The Third World in International Relations*, Lynne Rienner, Boulder, 1987.

Turkish Daily News, 6-7 Nisan 1991.

ULLMAN, Richard H., "Redefining Security", *International Security*, C. 8, S. 1, Summer 1983.

Gazi

Akademik
Bakış
291
Cilt 6 Sayı 12
Yaz 2013

- US Government: International Crime Threat Assessment*, Washington, 2000, (<http://clinton4.nara.gov/WH/EOP/NSC/html/documents/pub45270/pub45270index.html>), 22 Mart 2011.
- VAKNIN, Sam., "Analysis: The Industrious Spies –III", *United Press International*, 15 Mayıs 2002.
- VERTOVEC, Steven, "Migrant Transnationalism and Modes of Transformation", der. Alejandro Portes-Josh DEWIND, *Rethinking Migration: New Theoretical and Empirical Perspectives*, Center For Migration Studies, New York, 2007.
- WAEVER, Ole vd., *Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe*, Pinter, London, 1993.
- WALLENSTEEN, Peter v.d. *Global Militarization*, Westview, Boulder, 1985.
- WALTZ, Kenneth N., *Theory of International Politics*, McGraw-Hill, New York, 1979.
- WALT Stephen M., "The Enduring Relevance of The Realist Tradition", *Political Science: State of the Discipline*, der. Ira Katznelson-Helen V. Milner, New York, W.W. Norton, 2002.
- WOOD, William B., "International Migration: One Step Forward, Two Steps Back", *Reordering the World: Global Perspectives on the Twenty-First Century*, der. George J. Demko, Oxford, Westview Press, 1994.
- Worldwatch Institute*, "Poverty, Disease, Environmental Decline are True: Axis of Evil", (www.globalpolicy.org/soecon/develop/2005/0112stateoftheworld.htm), 21 Ocak 2010.
- United Nations Development Programme Human Development Report 2000*, Oxford University Press, Oxford, 2000.

Gaz

Akademik
Bakış

292

Cilt 6 Sayı 12
Yaz 2013